

Zaveza slovenskih učiteljskih društev.

V proslavo petdesetletnice

vladanja Njega Veličanstva cesarja

Franca Jožefa I.

in v praznovanje svoje desetletnice priredi „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ v ponedeljek, dne 1. velikega srpana 1898 s sodelovanjem sl. godbe c. in kr. pešpolka Leopold II., kralj Belgijcev št. 27 v Sokolovi dvorani „Narodnega doma“

jubilejski koncert

na korist učiteljskemu konviktu. Koncert vodi gospod učitelj Leopold Potrebin.

Vzpored:

1. Fr. Gerbić: Overtura iz opere „Kres“ za veliki orkester.
2. a) Slavnostni prolog, zložil in govori gospod Engelbert Gangl.
b) Cesarska pesem, zbor s spremljevanjem orkestra.
3. Dr. B. Ipavec: Zavezna, zbor s spremljevanjem orkestra.
4. B. Smetana: Zbor vaščanov iz opere „Prodana nevesta“, s spremljevanjem orkestra. Solo pojeta gdč. Mira Dev in g. Avgust Stefančič.
5. a) A. Foerster: Domovina, } mešana zbor. 50
b) A. Nedvéd: Vijoličin vonj, }
6. a) A. Rubinstein: Koncert, } igra na vijolini g. Fran
Serajnik, spremlja na
klavirju gdč. Pavla Ra-
zinger.
b) G. Tartini: G-mol sonata, }
7. a) F. S. Vilhar: Mornar, } poje g. R. Vrabl, spremlja
b) R. Vrabl: Strunar, } naklavirju gdč. Fani Billina.
8. a) Fr. Gerbić: Pomladni klic, } s spremljevanjem or-
kestra pojeta gdč.
Mira Dev in gdč.
Anica Lapajne.
b) H. Volarić: Divja rožica, }
9. F. Stegnar: Plemstvo, v proslavo cesarjeve 50letnice zloženi moški zbor. Tenor-solo gospod Avgust Stefančič.
10. A. Foerster: Venec Vodnikovih in na njega zloženih pesmi, za zbor in orkester, Op. 24. Soli: gdč. Mira Dev, gdč. Anica Lapajne, gosp. Avgust Stefančič in gosp. Janko Likar.

Po koncertu prosta zabava in ples.

Začetek ob 8. uri zvečer.

Cene prostorom: Sedež od I. do III. vrste à 1 gl. 50 kr.; sedeži ostalih vrst à 1 gl.; galerijski sedeži à 80 kr.; stojišča à 50 kr.

Vstopnice so na prodaj v trafiki gospoda Šešarka, Šelenburgove ulice, na večer koncerta se bodo dobivale pri blagajnici.

Z ozirom na blagi namen se preplačila hvaležno sprejemajo.

K prav mnogobrojni udeležbi vabi najuljudneje
direktorij.

Naše ljudsko šolstvo.

(1848—1898.)

Slavnostni govor pri okrajni učiteljski konferenciji v Ljubljani dne 4. mal. srpana 1898.

Od zelenih Karpatov do ledenih planinskih gorá, od prijaznih Krkonošev do sinjega Jadranskega morjá tekmujejo letos vsi stanovi in vsi narodi naše lepe in močne države v izrazih genljive zvestobe in krščanske ljubezni, da bi vidno pokazali svojo neomajno vdanost preljubljenemu vladarju, ki je pred petdesetimi leti zasedel svetli prestol svojih slavnih pradedov, na katerem ga je božja previdnost dušno in telesno živahnega v srečo avstrijskih narodov ohranila do današnjega dne.

In kdo bi iskreno ne ljubil preblagega vladarja, ki tako modro, tako pravično vlada svojim narodom? Poleg opreznega in premišljenega Rudolfa I., poleg genialnega in odločnega Rudolfa IV. Ustanovnika, poleg viteškega Maksa I., poleg velike cesarice Marije Terezije, poleg človekoljubnega Jožefa II. in poleg drugih slavnih vladarjev iz habsburške rodovine se bode v zgodovini naše države vedno z zlatimi črkami svetilo blaženo ime cesarja Franca Jožefa I., ki je za svojega petdesetletnega vladanja avstrijskim narodom odprl nove neizčrpne vire dušnega in telesnega blagostanja.

Komaj je zasedel cesarski prestol, je že odpravil zadnje ostanke fevdne uredbe v naši državi: avstrijskega kmeta je osvobodil tlake in desetine, svojim narodom je zagotovil ravnopravnost ter jim podelil ustavo, svoboščine privilegiranih stanov je preklical, da smo zdaj pred zakonom in sodnjim stolom vsi enaki.

Poljedelstvo, obrtnost in trgovina, znanosti in umetnosti so našle v našem vladarju tolikega zaščitnika, da se je Avstrija v tem oziru zadnjih petdeset let popolnoma prenovila.

Posebno naklonjenost pa je kazal preblagi vladar ves čas svojega cesarovanja višjemu in nižjemu šolstvu. Za njegovega vladanja so se na novo ustanovila štiri, popolnila in razširila tri vsučilišča (Kološvar, Zagreb, Černovice, Praga; — Gradec, Inomost, Levov); politehnične velike šole, učiteljska, realke in gimnazije, trgovinske in navtične šole, rudarske in vojaške akademije so se do korena izboljšale in preosnovali; ustanovili so se visoka šola za zemljedelstvo, razni učni zavodi za lepe umetnosti in za umetno obrtnost, in gosta mreža nižjih in srednjih gozdarskih, poljedelskih in obrtnih šol, ki smo jih pred letom 1848. v Avstriji poznali komaj po imenu, preprega zdaj našo širno državo.

Ni ga stanu v vsej razsežni Avstriji, ki bi zdaj za svojo strokovno izobrazbo ne našel primerne učilišča. Vsak državljani ima na izbor učnih zavodov, v katerih si more pridobiti za poklic in življenje potrebnega znanja, si spopolniti svoje duševne zmožnosti, razširiti svoje duševno obzorje ter si osvojiti znanosti in spretnosti, ki so mu trdno poroštvo boljše bodočnosti.

Ako pa tudi vsak stan v svojem preljubljenem vladarju čista svojega največjega dobrotnika, vendar mu noben stan ni dolžan večje hvaležnosti nego ljudskošolski učitelji.

Ljudska-šola, ki jo je ustanovila leta 1774. cesarica Marija Terezija, je bila šibko drevesce, ki je sicer za njenega razsvetljenega sina Jožefa II. pognalo nekoliko zelenih mladik, ki je bilo pa v neprijaznem podnebju tedanjih nemirnih časov potrebno skrbnejšega negovanja, kakor ga je dobivalo v prvih desetletjih svojega življenja. Doba francoskega prevrata in krvavih francoskih vojska, ki so do korena omajale

našo državo, razvoju ljudske šole gotovo ni bila ugodna. Tudi politična šolska ustava iz l. 1805. ni prinesla nobenega napredka, ampak je celo zamorila marsikatero dobro klico terezijanskih in jožefinskih šolskih preosnov. Šolsko nadzorstvo je bilo enostransko urejeno; učitelji so imeli malo omike, malo službenih prejemkov in malo pravic, in ako niso bili v državni službi (na normalkah), niso dobili nobene pokojnine; graščinske gosposke, ki bi bile morale v prvi vrsti ustanavljati ljudske šole, so se branile šolskih bremen; hoja v šolo ni bila obvezna, in kjer nista župnik in učitelj skrbela za to, da bi otroci redno zahajali v šolo, je bila ta prazna, ker zanikarnežev ni nihče kaznoval; učna metoda je bila popolnoma mehanična, med dušnimi silami se je negoval v prvi vrsti spomin, in tedanje trivialne in glavne šole so imele po naših krajih večjidel ponemčevalen smoter.*)

Mahoma pa se je stvar obrnila na bolje z letom 1848. To leto se je za državno učno upravo ustanovilo posebno ministrstvo. In ko je naš presvetli cesar imenoval l. 1849. Leona grofa Thuna za naučnega ministra in barona Helferta za njegovega državnega podtajnika, je šinila nova gorka kri v žile našega onemoglega ljudskošolskega organizma.

Leon grof Thun, ki je korenito preustrojil gimnazije in vseučilišča ter v življenje poklical realke, je tudi na ljudsko šolo obrnil vso svojo pažnjo. Deželni vladam so se prideli posebni šolski strokovnjaki, šolski svetniki, sprejelo se je načelo, da mora biti ljudska šola osnovana na podstavi materinega jezika; odlični šolniki, med njimi naš Slomšek, Močnik in Miklošič, so dobili pri naučnem ministrstvu veljaven glas, preosnovala se je izobrazba ljudskih učiteljev, ustanovili so se prvi šolski časopisi, in tako se je v tej prehodni dobi pripravljala popolna preosnova naše ljudske šole.

Ta pa je nastopila, ko je premodri naš vladar dne 14. maja 1869. leta potrdil državni šolski zakon ter z njim svojim narodom poklonil bogato zakladnico dragocenih darov, ki mu bodo zanjo največjo hvalo vedeli še pozni rodovi.

Bistvo državnega šolskega zakona se da označiti z malo besedami: Za vse otroke brez razločka narodnosti, vere in stanu obvezen šolski pouk, državno šolsko nadzorstvo, omikano učiteljstvo z natanko določenimi pravicami in urejenimi službenimi prejemki!

Kakor vsak zakon, ki sega tako globoko v državni organizem, ima tudi državni šolski zakon svoje nasprotnike, ki se, bodisi s cerkvenega, političnega ali gospodarskega stališča, potezajo za to, da bi se odpravil ali izpremenil. In kakor vsaka človeška naprava, ima morebiti tudi državni šolski zakon svoje hibe, in kakor drugi državni zakoni, se da tudi državni šolski zakon preurediti, izboljšati ali izkvariti. Toda glavni temelji, na katerih sloni, mislim, da v srečo naše države, ti še dolgo, dolgo ostanejo neomajni. Naprednim narodom in zavednim učiteljem vseh dežel naše države je novi državni šolski zakon paladij, okoli katerega se zbirajo s svetim navdušenjem, ker so živo prepričani, da je z njim združen, ako pa se odpravi ali bistveno spremeni, pa tudi uničen napredek avstrijskega šolstva.

In v prvi vrsti morajo zanj preblagemu vladarju hvaležni biti ravno slovanski narodi, ki z njegovo pomočjo v zadnjih desetletjih dosegajo v občni omiki uspehe, ki bi jih ob drugačnih razmerah niti v stoletjih ne bili dosegli. Da so moje besede resnične, o tem je prepričan vsak, kdor

pozna n. pr. velikanske kulturne pridobitve novejšega časa pri Čehih ali kdor vzame v poštev veseli razvit naše književnosti in zlasti naše „Družbe sv. Mohorja“.

Kakšne ogromne vesele premembe so se zgodile za petdesetletnega vladanja našega presvetlega vladarja na polju ljudskega šolstva v naši državi, in kako je vplival na te premembe državni šolski zakon, to se nam prav jasno pokaže, ako primerjamo stanje ljudskega šolstva v naši državi leta 1848. s stanjem današnjih dni.

Leta 1848. je bilo v Avstriji 12.700 ljudskih šol, 16.750 učiteljev in 2230 učiteljic, obojih 18.980; v šolo je hodilo 1.425.000 otrok; stroški za ljudsko šolo so znašali 1.425.000 gl. in na vsakega prebivavca je prišlo po 15 kr. stroškov.*)

Zdaj (l. 1896.) pa znaša število ljudskih šol 19.300, število učiteljev 50.960, učiteljic 19.040, obojih 70.000; v šolo hodi 3.400.000 otrok; stroški za ljudsko šolo znašajo 45.000.000 gl. in na vsakega prebivavca pride po 1 gl. 95 kr. stroškov.

Ali ozrimo se v našo ožjo domovino Kranjsko! Tukaj je bilo 1848. l. 7 glavnih, 92 trivialnih, 4 dekliske, 5 industrialnih in 101 nedeljska šola. Ker je bila izmed nedeljskih šol samo 1 (v Ljubljani) samostojna, druge so bile pa združene z glavnimi, oziroma trivialnimi šolami, in ker so bile tudi industrialne šole največ samo oddelki dekliskih šol, je znašalo število vseh šol resnično samo 105. V te šole je bilo všolanih 821 krajev z 21.297 otroki, toda 2345 krajev s 36.624 otroki ni bilo nikamor všolanih. Ker jih je izmed šolskih otrok hodilo 9641 (ali 16·61%) samo v nedeljske šole, ki so eksistirale, kakor pravi nek poročilo, največ samo po imenu, a ne tudi v resnici, je dobivalo samo 11.656 (20·08%) otrok redni šolski pouk; 9641 (16·61%) nedeljskih učencev pouk samo na videz, 36.624 (ali 63·31%) pa sploh ni imelo nobene, niti nedeljske šole ne!**)

Brez rednega in temeljitega pouka je bilo tedaj v naši deželi pred petdesetimi leti blizu 79·92% otrok.

In petdeset let pozneje?

Leta 1896. je bilo po uradnem izveščju na Kranjskem 313 javnih, 28 zasilnih in 12 ekskurendnih, skupaj 353 ljudskih šol, na katerih je učilo 394 usposobljenih učiteljev in 173 usposobljenih učiteljic, obojih torej 567 oseb. Vrhutega pa je bilo še brez učnega izpričevala 17 učiteljev in 3 učiteljice, tako da je znašalo število vsega učnega osebja 587 učiteljev in učiteljic. Poleg tega so delovali na ljudskih šolah še 3 stalni veroučitelji, 336 dušnih pastirjev in 67 učiteljic za ženska ročna dela. — V šolo je hodilo 76.034 (90%) otrok, in samo 9.416 (10%) normalno razvitih otrok je ostalo brez pouka.***)

Posebno jasno se pokaže neizmerni blagodejni vpliv državnega šolskega zakona, ako vzamemo v poštev šolske razmere, kakršne so bile pred petdesetimi leti v Ljubljani in kakršne so zdaj.

Ljubljana je imela pred petdesetimi leti 6 šol: tri-razredno državno normalko ali vzgledno glavno šolo, trirazredno vnanjo in notranjo uršulinsko šolo, trivialno enorazrednico v Trnovem in pri Sv. Petru in enorazredno zasebno šolo gospodične Zollerndorfove.

Vse te šole so imele skupaj 20 razredov, v katere je hodilo približno 2000 (77%) otrok; toda nad 600 (23%)

*) Zur Geschichte und Statistik des Volksschulwesens im In- und Auslande, Wien, 1898. Verlag der „Jugendhalle“.

**) Mitth. d. h. V. f. Krain. 1849, str. 15.

***) Laib. Ztg. iz l. 1897, l. 40, 42, 43. — „Jugendhalle“ pa celo piše, da je hodilo lani na Kranjskem 92% otrok v šolo.

*) Leta 1844. je bilo na Kranjskem 9 nemških in 84 nemško-slovenskih, skupaj 93 ljudskih šol. Mitth. d. hist. Vereines f. Krain, 1849, str. 15.

otrok je v deželnem stolnem mestu ostalo brez vsakega pouka.

Po tedanjih nazorih pravilno urejeni sta bili pravzaprav samo dve šoli: normalka za dečke in uršulinska šola za deklice; vse ostale šole so bile le bolj zakotne šole.

Učiteljev je imela Ljubljana pred petdesetimi leti z verskimi učitelji vred 16, učiteljic 17, skupaj 33.

V vsej Ljubljani pred petdesetimi leti ni bilo niti enega šolskega poslopja. Normalka je bila nastanjena v licejskem poslopju, uršulinska šola v uršulinskem konventu, šempeterska šola v mežnariji, trnovska šola v župnišču, zasebna šola v zasebni hiši.

In kakšna je bila učna uredba, kakšna metoda, kakšna notranja oprava po teh ljubljanskih šolah, to vem iz skušnje sam, ki sem pred štiridesetimi leti hodil v ljubljansko normalko.

Edino učilo, ki je rabilo učitelju, je bila šolska deska, kreda in šiba. V osmih sobah je bilo nagnečenih nad 1000 otrok po ozkih, dolgih in visokih starih klopeh. Večina učencev je bila slovenske narodnosti, a vendar je bila materinščina v teh šolah prava pastorka. V I. razredu smo imeli pač slovensko-nemški abecednik in tudi še slovenski katekizem, v ostalih razredih smo se učili vse predmete, celo krščanski nauk, samo nemški. Slovenskemu branju sta bili odločeni po dve uri na teden, navadno v soboto popoldne, a tudi te dve uri je učitelj mnogokrat porabil rajši za kakšen drugi predmet. V takih razmerah se ne smemo čuditi, če so slovenski otroci posedali v enem in istem razredu po 3—4 leta ter potem ostavili šolo s praznim srcem in prazno glavo. Koliko nadarjenih otrok, ki bi bili ob drugačnem pouku lahko postali koristni udje človeške družbe in vrli sinovi svojega naroda, nam je zamorila ta nespametna šolska uredba!

Na bolje so se obrnile te žalostne razmere, ko je bil deželni vladi v službovanje prideljen šolski svetnik Fr. vitez Močnik. Nikdar ne pozabim, s kakšnim veseljem smo pozdravili normalci jeseni 1856. I njegovo prvo utrakvistično slovnico, za katero so prišle kmalu tudi njegove slovenske računice. Šolskemu svetniku Močniku in županu Ambrožu se imamo zahvaljevati, da je mestna občina začela resno misliti na to, da bi osnovala svojo deško šolo ter tako razbremenila normalko, ki je imela nekatera leta nad 1000 učencev, in naposled se je l. 1862. res ustanovila I. mestna deška ljudska šola v redutnem poslopju.

Popolnoma prerodilo pa se je ljudsko šolstvo v Ljubljani po tem, ko je bil v veljavnost stopil novi državni šolski zakon.

Ustanovilo se je moško in žensko učiteljišče; normalko je nadomestila moška in deška vadnica; I. mestna deška ljudska šola je dobila v II. mestni in v nemški mestni deški petrazrednici svoji sestri, uršulinska šola pa v mestni dekliski osemrazrednici, v mestni nemški dekliski sestrazrednici in v Huthovem zavodu svoje tekmovavke; ustanovila se je mestna dvorazrednica na Barju, zasebna deška štiri-razrednica v Marjanišču in zasebna dekliska šestrazrednica v dekliskem sirotišču.

Z malo izjemami so nastanjene vse te šole v dostojnih, lepih poslopih, imajo moderno notranjo opravo, bogate zbirke učil in dobro založene knjižnice. V vse šole je napeljana zdrava voda, javne šole so razsvetljene z električno lučjo; zasebne šole (pri Uršulinkah, v dekliskem sirotišču) se kurijo s centralno kurjavo ter imajo tudi posebno kopalnice za šolske otroke.

Ljubljana šteje zdaj 8 javnih in 7 zasebnih sol s 95 razredi. Ako pa prištejemo tem še otroške vrtce, šolske delarne in obrtne pripravljavnice, dobimo 110 razredov, v katerih prejema ljubljanska mladina svoj pouk.

In kakor število razredov, tako je poskočilo tudi število učiteljev. V Ljubljani imamo zdaj 43 učiteljev in 79 učiteljic, tedaj obojih 122. Ako pa prištejemo tem še verske učitelje, otroške vrtarice in prostovoljke, dobimo 143 učnih oseb.

V 95 razredov hodi zdaj 4492 otrok ali 116°/_o, to se pravi: v Ljubljani imamo v ljudskih šolah 638 otrok več, nego je obveznih hoditi v šolo, ker se jih toliko tudi še po izpolnjenem štirinajstem letu udeležuje šolskega pouka.

Ako vzamemo v poštev vse te razmere ter jih primerimo z razmerami, kakršne so bile po ljubljanskih šolah pred petdesetimi leti, tedaj moramo navzlic temu, da ljudsko šolstvo v Ljubljani še ni doseglo svojega vrhunca in da Ljubljana glede ljudskega šolstva še vedno zaostaja za mnogimi stolnimi mesti, veseli in ponosni vzklíkni: Lep napredek!

In resnično! Ljubljansko ljudsko šolstvo je samo odsev velikega šolskega napredka po vsej državi. Krasno je napredovala Avstrija zadnjih petdeset let v vseh strokah človeškega znanja in stvarjenja; nikjer pa ni storila tako razsežnega, tako velikanskega napredka, kakor ravno na polju ljudskega šolstva.

Za ta napredek pa se imajo avstrijski narodi v prvi vrsti zahvaljevati veliki dobroti, skrbi in modrosti svojega prosvetljenega vladarja, ki je tudi v kritičnih časih vso svojo očetovsko pažnjo obračal na razvoj ljudskega šolstva.

Zatorej se pa tudi ravno avstrijsko učiteljstvo svojega premodrega vladarja, ki nam je vsem vzvišen zgled neumorne delavnosti, resnične pobožnosti, prave krščanske ljubezni in zvestega izpolnjevanja svojih težkih dolžnosti, oklepa s prav očetovsko ljubeznijo ter zasaja v nežna otroška srca neomajno zvestobo in vdanost do svojega največjega dobrotnika.

Po vsej širni Avstriji puhti v sedanjih dneh iz vdanih src hvaležnih narodov goreča molitev proti nebesom: Bog ohrani, Bog obvaruj Njega Veličanstvo v srečo in blaginjo naše države do skrajnih mej človeškega življenja!

Združeni v duhu s temi molitvami in zvestovdani svojemu preblagemu vladarju in gospodarju kličemo tudi mi učitelji iz hvaležnega in navdušenega srca: Cesarju Francu Jožefu Prvemu vekovita slava!

Fr. Levee.

Pravila društva „Jubilejska samopomoč“.

I. Ime društva.

§ 1.

Društvo se imenuje „Jubilejska samopomoč“ slovenskih in hrvaško-istrskih učiteljev in učiteljic po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in Koroškem.

II. Namen društva.

§ 2.

Društvo ima namen po smrti društvenikov dati zakonitim dedičem podporo, da se obvarujejo pred najbližnjo stisko in bedo.

§ 3.

a) Po društvenikovi smrti izplača — brez ozira na način smrti — društveno načelstvo po sprejemu uradnega

mrtvaškega lista in društvene sprejemne listine zakonitim dedičem tolikokrat po 2 K, kolikor šteje društvo družstvenikov.

b) Pravico do podpore imajo:

1. Družstvenikova vdova, oz. vdovec družstvenice;

2. po družstveniku-vdovcu, oz. po družstvenici-vdovi otroci;

3. po družstvenikih, ki nimajo otrok in niso oženjeni ali omoženi, zakoniti dediči, katere imenuje dotični družstvenik v sprejemni listini ali v posebnem pismu družstvenemu načelnistvu. Ako se oženi, oz. omoži družstvenik, izgubi ta izjava veljavo, če se glasi v korist kaki drugi osebi kot ženi, oz. možu in če po svoji poroki ne odloči drugače. Ako ni zakonitih dedičev, ali pa če se odpovedo podpori, pripade vsa dediču določena gotovina rezervni podporni zalogi.

c) Odstop ali cesija družstvenikovim dedičem pripadajoče podpore ni mogoč ter se tudi ne more rubiti.

III. Sredstva, da se dožene namen.

§ 4.

a) Vsak družstvenik plača po smrti enega družstvenika 2 K za prihodnji slučaj smrti. Za prvi slučaj mora plačati naprej takoj po ustanovitvi društva, za drugi takoj po prvem i. t. d.

b) Plačati se mora tekom enega meseca po družstvenikovi smrti, ki se razglasi v slovenskih učiteljskih glasilih in dnevnikih.

c) Ako se slučaj smrti ponavljajo pogosto drug za drugim, je treba te zneske na poziv družstvenega načelnistva odposlati v 14. dneh, oz. tudi v 1 tednu po objavljeni smrti.

č) Družstveniki, kateri ne plačajo v teh obrokih dolžnih zneskov s pristojbinami vred, se izključijo iz društva po trikratnem brezuspešnem pismenem opominu v navadnih razmerah v vsakokratnih presledkih po 14 dni, a v nujnih slučajih po 1 teden ter izgube vse pravice družstvenikov. Vplačani zneski se nikdar ne vračajo.

§ 5.

a) Da more društvo izpolnovati svoje dolžnosti, četudi se hitro ponavljajo slučaj smrti, se ustanovi rezervna podporna zaloga.

b) V to plača vsak družstvenik meseca svečna vsakega leta 2 K; v rezervno podporno zalogo pripadejo tudi vsa doplačila družstvenikov (§ 7.), darila i. t. d.

§ 6.

a) Vstopnine se plača 1 K; ta se porabi v društvene izdatke.

b) Za upravne stroške plača vsak družstvenik pri prvem slučaju smrti v letu 30 h; preostanki pridejo v rezervno podporno zalogo.

c) Vsa vplačevanja se pošiljajo družstvenemu načelniku.

IV. Ustanovitev društva.

§ 7.

a) Družstveniki morejo biti učitelji in njihove žene pa učiteljice vseh javnih in zasebnih šol po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in Koroškem. Stalno nameščeni učitelji, njihove žene in učiteljice, kateri hočejo brezpogojno pristopiti k društvu, morajo javiti pismeno dru-

štvenemu načelnistvu svoj pristop v šestih mesecih po ustanovitvi društva.

b) Pozneje stalno nameščeni učitelji in njihove žene in učiteljice morajo pa v šestih mesecih od dneva stalnega nameščenja javiti pismeno družstvenemu načelnistvu svoj pristop.

c) Tudi začasno nameščeni učitelji, njihove žene in učiteljice morejo pristopiti k društvu.

č) Učitelji, njihove žene in učiteljice na zasebnih šolah morajo tudi v šestih mesecih po ustanovitvi društva, oz. v šestih mesecih po nastopu svoje službe prositi za sprejem v društvo.

d) Zdravniško izpričalo se v tem brezpogojnem času ne zahteva.

e) Po preteku tega časa pa se sprejmo v društvo le oni, ki še niso stari 45 let in se izkažejo z veljavnim zdravniškim izpričalom, da so zdravi. Ti, pozneje v društvo vstopivši družstveniki doplačajo tolikokrat po 2 K, kolikor slučajev smrti je bilo med družstveniki od ustanovitve društva, oz. od njihovega stalnega nameščenja.

f) Tudi učitelji in njihove žene in učiteljice, kateri pridejo iz drugih kronovin in pristopijo k društvu, morajo doplačati tolikokrat po 2 K, kolikor slučajev smrti je bilo med družstveniki od ustanovitve društva, oz. od prvega njihovega kjerkoli si pridobljenega stalnega nameščenja.

g) Izključeni in prostovoljno izstopivši družstveniki morajo zopet vstopiti v društvo pod pogoji § 7. lit. e, če doplačajo tolikokrat po 2 K, kolikor slučajev smrti je bilo med družstveniki od časa njihovega izstopa.

h) O sprejemu v društvo pod lit. c, č, e, f, g navedenih, sklepa družstveni odbor; vzrokov mu ni treba navajati. Dotične pritožbe razsoja občni zbor.

i) Zgoraj navedena doplačevanja, ako presega 10 K, se morejo vplačevati tudi v mesečnih obrokih po 2 K. Ako umrje družstvenik, preden plača vse obroke, se odtegne upravičencem še dolžni znesek od podpore, v § 3. določene.

V. Sedež društva.

§ 8.

Sedež društva je ondi, kjer biva vsakratni družstveni načelnik.

VI. Posebne pravice in dolžnosti družstvenikov.

§ 9.

a) Vsak družstvenik ima aktivno in pasivno volilno pravico v društveno vodstvo, se udeleževati občnih zborov, staviti predloge in nasvete ter glasovati.

b) Družstveniki, ki so izstopili iz učiteljske službe, ali pa se preselili v kako drugo kronovino, ostanejo še dalje toliko časa v društvu, dokler izpolnjujejo društvena pravila.

c) Ako ne more družstvenik zaradi mobilizacije izvrševati svojih dolžnosti, se ne izključi iz društva, temveč se v slučaju njegove smrti izplača dediču podpora po odtegnjenih zaostalih vplačilih; če se pa vrne, mora doplačati vsa zaostala doplačila tudi pod pogoji § 7. lit. i.

č) Prostovoljni izstop iz društva se mora pismeno javiti družstvenemu načelniku.

d) Prostovoljno izstopivši in izključeni družstveniki morajo doplačati vsa zaostala vplačila; iztirjati se morejo tudi sodnijskim potom.

§ 10.

Društveniki, ki se upokoje zaradi telesne ali duševne nesposobnosti v službovanju stalno ali začasno z menj nego 600 K pokojnine, ali dobe odpravnino in če nimajo drugih dohodkov, se še vedno zmatrajo za društvenike z vsemi pravicami, četudi ne vplačujejo podpornih vplačil. Ako nastopijo ti društveniki znova učiteljsko ali pa kako drugo službo, so zopet dolžni od tega časa naprej vplačevati podporne doneske.

VII. Društveno vodstvo.

§ 11.

a) Društveno vodstvo oskrbuje odbor. Odbor obstoji iz načelnika, njegovega namestnika, tajnika in dveh odbornikov.

b) Vse odbornike voli občni zbor z nadpolovično večino glasov za dobo dveh let. Izstopivši odborniki se smejo zopet voliti.

c) Občni zbor voli tudi 3 pregledovavce računov, ki imajo nalog pregledati društvene knjige in račune pred občnim zborom in enkrat nenadoma med letom ter o tem poročati občnemu zboru.

§ 12.

a) Društveni načelnik, ako ne utegne pa njegov namestnik, zastopa društvo na zunaj, izplačuje v imenu društva vsa plačila, prejema vsa vplačevanja, vodi vsa zborovanja, shranjuje društvena pisma in imetje ter podpisuje s tajnikom vsa društvena pisma in naznanila.

b) Tajnik opravlja vsa pisemska opravila in podpisuje z načelnikom vsa društvena pisma in naznanila.

c) Odborovi sklepi so veljavni, če so navzoči z načelnikom vred trije člani odbora. Odbor sklepa z nadpolovično večino glasov pričujočih odbornikov; kadar je enoliko glasov, odloči načelnik.

VIII. Občni zbor.

§ 13.

a) Občni zbor je vsako drugo leto navadno takrat, ko se vrši glavna skupščina „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“. Zborovati sme na Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in na Koroškem. Odbor skliče občni zbor in sestavi dnevni red. Sklepčen je, ako je zastopana ena tretjina društvenikov osebno ali pa po pooblastilih. Vsak navzoči društvenik sme imeti tri pooblastila. Ako ni sklepčen občni zbor, se skliče drugi, ki je sklepčen pri vsakem številu navzočih in po pooblastilih zastopanih društvenikov. Občni zbor sklepa z relativno večino glasov; kadar je enoliko glasov, odloči načelnik. Načelnik se voli z listki, način volitve drugih odbornikov odločuje občni zbor od slučaja do slučaja. Ako se pri dveh volitvah ne dožene nadpolovične večine, pride do ožje volitve; kadar je enoliko glasov, odloči žreb.

b) Izredni občni zbori se sklicujejo:

1. Kolikorkrat se zdi potrebno odboru ali pa pregledovavcem računov.

2. Ako ena tretjina društvenikov to zahteva in naznani odboru predmet, o katerem naj se razpravlja v izrednem občnem zboru.

c) Redni predmeti, ki jih more imeti vsak občni zbor, so:

1. Poročila;

2. sklepanje o onih društvenih zadevah, ki so na dnevnem redu;

3. sklepanje o pritožbah izključenih društvenikov, ali onih učiteljev in njihovih žen in učiteljic, katerim se je odrekel pristop;

4. volitev odbora in pregledovavcev računov;

5. predelanje pravil in razpust društva.

IX. Društveni prepiri.

§ 14.

Prepiri o društvenih zadevah med društveniki razsodijo sodniki. Vsaka stranka voli dva zastopnika izmed društvenikov in ti volijo petega načelnikom.

X. Razdruženje.

§ 15.

a) Ako se dozna, da društvo ne more dalje obstati, se skliče le v ta namen izredni občni zbor, pri katerem mora biti navzoča vsaj polovica društvenikov; od teh morata glasovati dve tretjini za razpust društva.

b) Ako se po dvakratnem sklicanju ne udeleži izrednega občnega zbora polovica društvenikov, se sklepa pri vsakem številu navzočih društvenikov z dvetretjinsko večino.

§ 16.

Ako preneha društvo prostovoljno, ali če ga razpusti pristojna oblast, se razdeli društveno imetje med društvenike, ki so še pri društvu po razmerju časa, v katerem so bili pri društvu.

§ 17.

Društveni jezik je slovenski in na pečatu je naslov: Društvo „Jubilejska samopomoč“.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. Okrajna učiteljska konferencija slovenskih in slovenskonemških ljudskih šol v Ljubljani se je vršila letos dne 4. t. m. ob 8. uri zjutraj v telovadnici I. mestne deške petrazrednice v Komenskega ulicah pod predsedstvom c. kr. okr. šolskega nadzornika gosp. prof. Fr. Levca.

Pred navadno konferencijo je bila slavnostna seja v proslavo petdesetletnice Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. Zato je mestna občina ljubljanska lepo in bogato okrasila telovadnico I. mestne šole. Zadnjo steno so krile okusno nagubane preproge v mestnih barvah. V sredi je visel od stropa eleganten baldahin, pod katerim je stala na belem stebru krasna doprsna cesarjeva podoba, a ob nji je bil nasajen cel gozd vitkih palm, košatih cipres in drugega takega zelenja. Nad tem bogatim nakitom je visel velik cesarski orel, na drugih stenah pa grbi vseh avstrijskih kronovin. Ostali prostor je krilo smrečevje in zastavice v narodnih, cesarskih in mestnih barvah. Veža in hodnik sta bila povita v težke vence, po stenah pa so visele različne podobe zgodovinske in zemljepisne vsebine.

Povsod pa je vel slovesen, prazničen duh...

Konferencije se je udeležilo 57 členov. Dež. šolski svet je zastopal vladni svetnik gosp. Jožef Merk, mestni šolski svet župan ljubljanski, gosp. Ivan Hribar, kanonik čast. gosp. Andrej Zameljic in predsedstveni tajnik, gospod Evgen Lah.

Pričetkom slavnostne seje je zapel mešani zbor pod večjim vodstvom nadučitelja gosp. Jožefa Maierja fino in občutno Nedvédovo „Našo zvezdo“. Potem je povzel besedo okrajni šolski nadzornik, gospod prof. Frančišek Levca ter je razpravljaval v slavnostnem govoru, kako se

otrok je v deželnem stolnem mestu ostalo brez vsakega pouka.

Po tedanjih nazorih pravilno urejeni sta bili pravzaprav samo dve šoli: normalka za dečke in uršulinska šola za deklice; vse ostale šole so bile le bolj zakotne šole.

Učiteljev je imela Ljubljana pred petdesetimi leti z verskimi učitelji vred 16, učiteljic 17, skupaj 33.

V vsej Ljubljani pred petdesetimi leti ni bilo niti enega šolskega poslopja. Normalka je bila nastanjena v licejskem poslopju, uršulinska šola v uršulinskem konventu, šempeterska šola v mežnariji, trnovska šola v župnišču, zasebna šola v zasebni hiši.

In kakšna je bila učna uredba, kakšna metoda, kakšna notranja oprava po teh ljubljanskih šolah, to vem iz skušnje sam, ki sem pred štiridesetimi leti hodil v ljubljansko normalko.

Edino učilo, ki je rabilo učitelju, je bila šolska deska, kreda in šiba. V osmih sobah je bilo nagnečenih nad 1000 otrok po ozkih, dolgih in visokih starih klopeh. Večina učencev je bila slovenske narodnosti, a vendar je bila materinščina v teh šolah prava pastorka. V I. razredu smo imeli pač slovensko-nemški abecednik in tudi še slovenski katekizem, v ostalih razredih smo se učili vse predmete, celo krščanski nauk, samo nemški. Slovenskemu branju sta bili odločeni po dve uri na teden, navadno v soboto popoldne, a tudi te dve uri je učitelj mnogokrat porabil rajši za kakšen drugi predmet. V takih razmerah se ne smemo čuditi, če so slovenski otroci posedali v enem in istem razredu po 3—4 leta ter potem ostavili šolo s praznim srcem in prazno glavo. Koliko nadarjenih otrok, ki bi bili ob drugačnem pouku lahko postali koristni udje človeške družbe in vrli sinovi svojega naroda, nam je zamorila ta nespametna šolska uredba!

Na bolje so se obrnile te žalostne razmere, ko je bil deželni vladi v službovanje prideljen šolski svetnik Fr. vitez Močnik. Nikdar ne pozabim, s kakšnim veseljem smo pozdravili normalci jeseni 1856. I njegovo prvo utrakvistično slovnico, za katero so prišle kmalu tudi njegove slovenske računice. Šolskemu svetniku Močniku in županu Ambrožu se imamo zahvaljevati, da je mestna občina začela resno misliti na to, da bi osnovala svojo deško šolo ter tako razbremenila normalko, ki je imela nekatera leta nad 1000 učencev, in naposled se je l. 1862. res ustanovila I. mestna deška ljudska šola v redutnem poslopju.

Popolnoma prerodilo pa se je ljudsko šolstvo v Ljubljani po tem, ko je bil v veljavnost stopil novi državni šolski zakon.

Ustanovilo se je moško in žensko učiteljišče; normalko je nadomestila moška in deška vadnica; I. mestna deška ljudska šola je dobila v II. mestni in v nemški mestni deški petrazrednici svoji sestri, uršulinska šola pa v mestni dekliski osemrazrednici, v mestni nemški dekliski sestrazrednici in v Huthovem zavodu svoje tekmovavke; ustanovila se je mestna dvorazrednica na Barju, zasebna deška štiri-razrednica v Marjanišču in zasebna dekliska šestrazrednica v dekliskem sirotišču.

Z malo izjemami so nastanjene vse te šole v dostojnih, lepih poslopih, imajo moderno notranjo opravo, bogate zbirke učil in dobro založene knjižnice. V vse šole je napeljana zdrava voda, javne šole so razsvetljene z električno lučjo; zasebne šole (pri Uršulinkah, v dekliskem sirotišču) se kurijo s centralno kurjavo ter imajo tudi posebno kopalnice za šolske otroke.

Ljubljana šteje zdaj 8 javnih in 7 zasebnih sol s 95 razredi. Ako pa prištejemo tem še otroške vrtce, šolske delarne in obrtne pripravljavnice, dobimo 110 razredov, v katerih prejema ljubljanska mladina svoj pouk.

In kakor število razredov, tako je poskočilo tudi število učiteljev. V Ljubljani imamo zdaj 43 učiteljev in 79 učiteljic, tedaj obojih 122. Ako pa prištejemo tem še verske učitelje, otroške vrtnarice in prostovoljke, dobimo 143 učnih oseb.

V 95 razredov hodi zdaj 4492 otrok ali 116°/_o, to se pravi: v Ljubljani imamo v ljudskih šolah 638 otrok več, nego je obveznih hoditi v šolo, ker se jih toliko tudi še po izpolnjenem štirinajstem letu udeležuje šolskega pouka.

Ako vzamemo v poštev vse te razmere ter jih primerimo z razmerami, kakršne so bile po ljubljanskih šolah pred petdesetimi leti, tedaj moramo navzlic temu, da ljudsko šolstvo v Ljubljani še ni doseglo svojega vrhunca in da Ljubljana glede ljudskega šolstva še vedno zaostaja za mnogimi stolnimi mesti, veseli in ponosni vzklíkni: Lep napredek!

In resnično! Ljubljansko ljudsko šolstvo je samo odsev velikega šolskega napredka po vsej državi. Krasno je napredovala Avstrija zadnjih petdeset let v vseh strokah človeškega znanja in stvarjenja; nikjer pa ni storila tako razsežnega, tako velikanskega napredka, kakor ravno na polju ljudskega šolstva.

Za ta napredek pa se imajo avstrijski narodi v prvi vrsti zahvaljevati veliki dobroti, skrbi in modrosti svojega prosvetljenega vladarja, ki je tudi v kritičnih časih vso svojo očetovsko pažnjo obračal na razvoj ljudskega šolstva.

Zatorej se pa tudi ravno avstrijsko učiteljstvo svojega premodrega vladarja, ki nam je vsem vzvišen zgled neumorne delavnosti, resnične pobožnosti, prave krščanske ljubezni in zvestega izpolnjevanja svojih težkih dolžnosti, oklepa s prav očetovsko ljubeznijo ter zasaja v nežna otroška srca neomajno zvestobo in vdanost do svojega največjega dobrotnika.

Po vsej širni Avstriji puhti v sedanjih dneh iz vdanih src hvaležnih narodov goreča molitev proti nebesom: Bog ohrani, Bog obvaruj Njega Veličanstvo v srečo in blaginjo naše države do skrajnjih mej človeškega življenja!

Združeni v duhu s temi molitvami in zvestovdani svojemu preblagemu vladarju in gospodarju kličemo tudi mi učitelji iz hvaležnega in navdušenega srca: Cesarju Francu Jožefu Prvemu vekovita slava!

Fr. Levec.

Pravila društva „Jubilejska samopomoč“.

I. Ime društva.

§ 1.

Društvo se imenuje „Jubilejska samopomoč“ slovenskih in hrvaško-istrskih učiteljev in učiteljic po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in Koroškem.

II. Namen društva.

§ 2.

Društvo ima namen po smrti društvenikov dati zakonitim dedičem podporo, da se obvarujejo pred najbližnjo stisko in bedo.

§ 3.

a) Po društvenikovi smrti izplača — brez ozira na način smrti — društveno načelstvo po sprejemu uradnega